

УДК 349.6:061.1ЄС:502.175(477)
DOI: 10.31359/2411-5584-2020-40-1-98

А. П. ГЕТЬМАН,
доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
проректор з наукової роботи,
Україна, м. Харків
e-mail: prof.getman@gmail.com
ORCID 0000-0002-1987-2760

В. І. ЛОЗО,
доктор юридичних наук, професор,
Національний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди,
Україна, м. Харків
e-mail: econom_theory@ukr.net
ORCID 0000-0001-9203-1784

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ, ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ПОЛІПШЕННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ У СЬОМІЙ ЕКОЛОГІЧНІЙ ПРОГРАМІ ЄС

У статті досліджено правові засади Сьомої Екологічної програми ЄС із питань захисту, збереження та поліпшення природних ресурсів. Визначено парадигму структури ЕП 7, яка полягає в тому, що перший напрям – «природний капітал» – означає нерукотворні засади й основні складові космосу, в які людині необхідно вписуватися як його творінню. Другий – «ресурсоефективна економіка» – це творчий

потенціал, сфера і діапазон можливого (не необхідного й не випадкового) для облаштування цивілізації. Третій напрям – «здорове середовище для здорових людей» – визначає умови нормальної життєдіяльності самої людини та її збереження як виду життя на планеті.

Ключові слова: правові засади, природні ресурси, природний капітал, ресурсо-ефективна економіка, здорове середовище для здорових людей.

Постановка проблеми. Сьома Екологічна програма ЄС (ЕП 7) (7th EAP (2014–2020) [1] у зв'язку з кризою 2008 р. була прийнята дещо пізніше очікуваного й залишилася поза належною увагою дослідників-правознавців, і це при тому, що програми дій у сфері довкілля є основою екологічної політики ЄС, починаючи з 1973 р., що й визначило актуальність та мету цієї статті. З огляду на довгострокову перспективу й передбачення того, де має бути ЄС до 2050 р., ЕП 7 першим із трьох пріоритетних напрямів правового регулювання, поряд із налагодженням ресурсоефективної економіки та забезпеченням здорового середовища для здорових людей, визначає захист, збереження й поліпшення природного капіталу: родючого ґрунту, продуктивної землі й морів, прісної води та чистого повітря, а також біорізноманіття, яке підтримує природний капітал, з посиланням на Стратегію з біорізноманіття до 2020 р. і Проєкт збереження водних ресурсів Європи.

Парадигма структури ЕП 7, на наш погляд, полягає в тому, що перший напрям – «природний капітал» – означає нерукотворні засади й основні складові космосу, в які людині необхідно вписуватися як його творінню. Другий – «ресурсоефективна економіка» – це творчий потенціал, сфера і діапазон можливого (не необхідного й не випадкового) для облаштування цивілізації. Третій напрям – «здорове середовище для здорових людей» – визначає умови нормальної життєдіяльності самої людини та її збереження як виду життя на планеті.

ЕП 7 націлює на реалізацію законодавства, інформаційне забезпечення бази знань, адекватне інвестування в охорону навколишнього середовища і кліматичну політику, а також повну інтеграцію екологічних вимог в інші політики. ЄС нарощує внесок у запобігання глобальному скороченню біорізноманіття та деградації екосистеми з їх можливим відновленням [2]. Мета ЕП 7 – зупинити глобальне знищення лісового покриву і хоча б у половину скоротити вирубку тропічних лісів порівняно з обсягами 2008 р. [3]. Намічено досягнення прийняттого стану всіх вод Союзу, включаючи прісноводні водойми (річки, озера, ґрунтові води), транзитні води (гирла/дельти) й берегові води в межах однієї морської милі від узбережжя [4], а до 2020 р. – і води морів, що омивають ЄС [5].

Взято курс на перехід до екологічно орієнтованої економіки, боротьбу з негативним впливом на довкілля економічного зростання і виснаження навколишнього середовища [6], на досягнення нейтрального світу без деградації земель (a land degradation neutral world) у контексті сталого розвитку [7].

Згідно зі ст. 191 (2) Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС – TFEU) екологічна політика ЄС прагне до високого рівня захисту з урахуванням різноманітності ситуацій у різних сферах Союзу й заснована на принципах обережності, пріоритету профілактичних заходів, усунення шкоди навколишньому середовищу в джерелі та компенсації шкоди забруднювачем. Заходи щодо досягнення пріоритетних цілей ЕП 7 повинні бути здійснені на різних рівнях управління відповідно до принципу субсидіарності за прозорою співпраці з недержавними акторами.

Скорочення природного біорізноманіття та деградація екосистем в Союзі не лише спричиняють важливі наслідки для навколишнього середовища та добробуту людини, а й впливають на майбутні покоління і дорого коштують для суспільства в цілому. Повне й послідовне виконання базових екологічних вимог є обґрунтованим інвестуванням в інтереси навколишнього середовища, здоров'я людини та економіки. Екологічна політика Союзу повинна проводитися на основі твердих знань і на всіх рівнях забезпечувати облік адекватних даних для прийняття рішень, у тому числі із застосуванням принципу обережності. Екологічні та кліматичні цілі мають підкріплюватися відповідними інвестиціями з ефективною реалізацією цільових фондів. При цьому слід всіляко заохочувати публічно-приватні ініціативи. Для зниження тиску на навколишнє середовище в широкому діапазоні секторів необхідна екологічна інтеграція в усіх пов'язаних сферах політики й реальне досягнення поставлених цілей.

Чимало екологічних проблем є глобальними, й вирішувати їх можна лише за допомогою всебічного глобального підходу, тоді як інші екологічні проблеми мають невід'ємний регіональний вимір. Усе це вимагає співпраці з країнами-партнерами, включаючи як сусідні, так і віддалені країни та території.

Акордне сполучення таких інструментів політики, як економічні стимули, ринкові інструменти, інформаційні вимоги та добровільні інструменти і заходи, що доповнюють систему законодавства із залученням зацікавлених кіл на різних рівнях, має здійснюватися відповідно до принципів розумного регулювання (smart regulation) [8] й підлягає всебічній оцінці їх реалізації. Прогрес у досягненні цілей ЕП 7 повинен бути перевірений, оцінений і визначений на основі узгоджених індикаторів.

Оскільки пріоритетні цілі Загальносоюзної екологічної програми (General Union Environment Action Programme – ст. 192 (3) TFEU) не можуть бути належною мірою досягнуті державами-членами в силу масштабу та ефектів

цієї програми, їх реалізація має бути виведена на рівень Союзу відповідно до принципу субсидіарності й пропорційності (ст. 5 TFEU).

До числа пріоритетних цілей з правового захисту, збереження та поліпшення природного капіталу Союзу увійшли: максимізація ефективності екологічного законодавства ЄС за допомогою його повної реалізації; вдосконалення знань і доказової основи екологічної політики Союзу; забезпечення інвестицій в екологічну та кліматичну політику й зниження шкоди, завданої в результаті впливу виробництва на навколишнє середовище; інтеграція екологічних основ у повний політичний спектр; посилення стабільності міст Союзу; підвищення ефективності Союзу у вирішенні міжнародних екологічних проблем.

ЕП 7 заснована на **принципах** обережності, профілактики, видалення забруднення у джерелі, забруднювач – сплачує, розумного регулювання відповідно до всебічної оцінки впливу. Відповідні установи Союзу і держав-членів відповідальні за досягнення пріоритетних цілей з урахуванням принципів заохочення (conferral), субсидіарності та пропорційності згідно зі ст. 5 TFEU.

Для реалізації ЕП 7 органи державної влади всіх рівнів повинні працювати з фірмами та соціальними партнерами, громадянським суспільством і приватними особами. Єврокомісія покликана забезпечувати виконання відповідних пунктів ЕП 7 у контексті регулярного моніторингу Європейської Стратегії – 2020. Цей процес позначений індикаторами Європейського екологічного агентства щодо стану навколишнього середовища, а також індикаторами контролю за прогресом у реалізації екологічного законодавства і таких цілей, як біорізноманіття. Єврокомісія здійснює оцінку ЕП 7 на основі звітів Європейського екологічного агентства про стан навколишнього середовища та консультацій із зацікавленими сторонами. На їх основі Єврокомісія перед завершенням ЕП 7 представить звіт Європарламенту і Раді ЄС. У світлі цієї оцінки та інших політичних подій будуть розроблені пропозиції щодо ЕП 8 з урахуванням результатів ЕП 7.

ЕП 7 покликана забезпечити здорове навколишнє середовище і «щасливе проживання в межах можливостей нашої планети» з баченням перспектив до 2050 р. на основі сталого управління природними **ресурсами**, захищеного **біорізноманіття**, оціненого і відновленого способами, що підвищують життєздатність суспільства.

Виклад основного матеріалу. Економічне процвітання і добробут Союзу ґрунтується на його природному капіталі, тобто його біорізноманітті, включаючи екосистеми, які забезпечують необхідні товари і послуги, від родючого ґрунту і багатофункціональних лісів до продуктивної землі й морів, від прісної води хорошої якості і чистого повітря до запилення й регулювання

клімату та захисту від стихійних лих. Значний масив законодавства Союзу спрямований на захист, збереження та поліпшення природного капіталу, включаючи Водну рамкову директиву [9], Директиву про міські стічні води [10], Директиву про нітрати [11], Директиву про повені [12], Директиву про пріоритетні речовини [13], Директиву про якість повітря і супутні директиви [14], Директиви про середовище проживання і птахів [15]. Законодавство, спрямоване на врегулювання проблем, пов'язаних зі зміною клімату, хімікатами, промисловою емісією і відходами, сприяє також ослабленню впливу на ґрунт і біорізноманіття, включаючи екосистеми, біологічні види та місця існування, а також скороченню викидів поживних речовин.

Однак недавні оцінки показують, що біорізноманіття в Союзі все ще зменшується і що більшість екосистем серйозно деградували [16] в результаті різних впливів. Наприклад, інвазивні чужорідні види є більшою, ніж раніше уявлялося, загрозою для рослин, тварин і здоров'я людини, навколишнього середовища та економіки. Стратегія ЄС з біорізноманіття до 2020 р. встановлює цілі та заходи до 2020 р., необхідні, щоб повернути назад ці негативні тренди, щоб зупинити скорочення біорізноманіття та деградацію корисних властивостей (функцій, *services*) екосистем і наскільки можливо відновити їх [17]. Необхідно забезпечити виконання цієї Стратегії й досягти намічених цілей, щоб дозволити Союзу виконати поставлені завдання з біорізноманіття до 2020 р. З огляду на те, що Стратегія включає в себе додаткові заходи з поліпшення виконання Директиви про середовища проживання і птахів, у тому числі мережу Natura 2000, досягнення головних цілей вимагає повного виконання всього чинного законодавства, спрямованого на захист природного капіталу.

Незважаючи на вимоги Водної рамкової директиви щодо захисту, поліпшення і відновлення всіх масивів (обсягів, *bodies*) поверхневих і ґрунтових вод, і значні зусилля з їх виконання, наразі мета забезпечити «хороший екологічний статус» до 2015 р., ймовірно, буде досягнута тільки для 53% акваторій поверхневих вод у Союзі [18]. Визначена Рамковою директивою про морську стратегію мета досягти «хороший екологічний статус» до 2020 р., потрапляє під серйозний тиск унаслідок тривалого виснаження рибних запасів у морях Європи, забруднення (включаючи підводний шум і морське сміття) і таких ефектів глобального потепління, як окислення. У Середземномор'ї та в Чорному морі, де більшість прибережних держав не є державами – членами ЄС, тісна співпраця в межах Союзу і з його сусідами особливо важлива для ефективного вирішення цих проблем. І в той час як політика з охорони повітря і промислові емісії допомогла скоротити багато форм забруднення, екосистеми продовжують страждати від надлишкових азотних і сірчистих викидів, озонового забруднення емісіями від

транспорту, виробництва електроенергії та нестійких методів сільського господарства.

Захист, збереження, поліпшення й оцінка природного капіталу Союзу вимагає вирішення проблем у їх зародку за допомогою кращої інтеграції цілей (інтересів) природного капіталу на розвиток і реалізацію інших політик щодо забезпечення їх послідовного й взаємовигідного характеру. Пов'язані з навколишнім середовищем елементи, викладені в пропозиціях Комісії щодо реформ, особливо в сільському господарстві, рибальстві та в політиці єднання (вирівнювання), підтримані пропозиціями щодо екологізації бюджету ЄС відповідно до Багаторічної фінансової схеми на 2014–2020 рр. Оскільки сільське господарство і лісівництво разом становлять 78% рослинного покриву в Союзі, вони відіграють головну роль у підтримці природних ресурсів, особливої якості води та ґрунту, а також біорізноманіття та різноманітності культурних ландшафтів. «Озеленення» CAP запроваджує такі екологічно вигідні методи сільського господарства та лісівництва, як диверсифікація культур, захист постійних сінокосів і пасовищ, стійке агролісівництво, сприяє створенню та обслуговуванню екологічно цінних сільгоспугідь і лісових зон, у тому числі за допомогою екстенсивних і традиційних підходів. Це також підвищує здатність землекористування та лісового сектору поглинати вуглекислий газ. Невід'ємним елементом сталого сільського господарства є почуття відповідальності перед майбутніми поколіннями за збереження ресурсоефективності та продуктивності.

Союз має найбільшу у світі приморську територію й тому несе особливу відповідальність за забезпечення захисту морського навколишнього середовища. Оскільки морський сектор надає широкі економічні можливості від лову риби, судноплавства та аквакультури до сировини, прибережної енергетики та морської біотехнології, турбота про навколишнє середовище вимагає забезпечити, щоб його експлуатація була сумісна зі збереженням і стійким управлінням морськими й береговими екосистемами. У поєднанні морське просторове планування та інтегроване берегове управління в межах і між державами-членами може відігравати ефективну роль у координуванні сталого використання морських вод і прибережних зон на основі екосистемного підходу до управління різною секторною діяльністю в цих сферах. Морське навколишнє середовище не досить захищене, почасти через відставання завершення мережі Natura 2000 від графіка, що вимагає додаткових зусиль держав-членів. Охоронювані морські регіони також вимагають більш ефективного управління.

Екосистемний підхід до зменшення кліматичних змін й адаптації до них, який також сприятливий для біорізноманіття й інших корисних властивостей

екосистем, повинен застосовуватися більшою мірою як частина політики ЄС у сфері зміни клімату, тоді як інші екологічні цілі, включаючи збереження біорізноманіття та охорону ґрунту й води, повинні повністю братися до уваги в рішеннях, що стосуються відновлюваних джерел енергії. Нарешті, необхідні й заходи з боротьби з транспортним забрудненням повітря та емісією CO² [19].

Деградація, фрагментація і нестійке використання землі в Союзі наражають на небезпеку низку ключових властивостей екосистеми, що загрожує біорізноманіттю й збільшує вразливість Європи від зміни клімату та стихійних лих. Це також посилює деградацію ґрунту й опустелювання. Понад 25% території Союзу порушені водною ерозією ґрунту, що значно знижує функціональність ґрунту та якість прісних вод. Забруднення й ущільнення ґрунту також становлять постійні проблеми. Більше півмільйона ділянок на території ЄС забруднено і до їх ідентифікації та оцінки вони представляють серйозний екологічний, економічний і соціальний ризик, у тому числі і для здоров'я людей. Щороку понад 1000 км² землі вилучається для будівництва житла, промислових об'єктів, транспортної інфраструктури або розважальних цілей. Такі довгострокові проекти є складними або дорогими й майже завжди припускають компроміси між різними соціальними, економічними та екологічними потребами. Тому екологічні міркування з охорони водних об'єктів і збереження біорізноманіття мають бути інтегровані у планування рішень щодо землекористування з тим, щоб зробити його більш стійким для досягнення мети «ніякого виділення чистої землі» («no net land take») до 2050 р.

На рівні держав-членів були досягнуті різні рівні прогресу в забезпеченні захисту ґрунтів з урахуванням ідентифікації забруднених ділянок, підвищення обізнаності, дослідження і розвитку систем моніторингу. При цьому успіхи залишаються обмеженими на рівні Союзу, особливо в оцінці ризику та розробки відновлювальних заходів. У відповідь на такі проблеми, як шкідливі впливи на природний водний цикл, Єврокомісія виробила керівні принципи у сфері ущільнення ґрунтів [20]. Подальше просування у напрямі посилення регулятивного контексту, розвитку мереж, обміну знаннями, розробки керівних принципів і позначення прикладів передової практики також може сприяти кращому захисту ґрунтів. Єврокомісія запропонувала прийняти Директиву про заснування бази для захисту ґрунтів, яка доповнює Директиву 2004/35/ЄС [21].

Для зниження найістотніших антропогенних тисків на землю, ґрунт та інші екосистеми в Європі, необхідно забезпечити, щоб у рішеннях, що стосуються землекористування на всіх рівнях, приділялася належна увага екологічним і соціально-економічним впливам. Конференція Ріо + 20, визнаючи економічне й соціальне значення належного землеустрою, закликала до створення «нейтрального для деградації землі світу» («land degradation

neutral world»). ЄС та його держави-члени мають подумати, як найкраще зробити таке зобов'язання чинним у рамках їх відповідних компетенцій, а також прискорити вирішення проблеми якості ґрунтів з використанням цільового й пропорційного, заснованого на оцінці ризику підходу, в межах обов'язкових правових рамок. Мають бути також визначені цілі щодо забезпечення сталого землекористування та захисту ґрунтів.

Хоча викиди азоту і фосфору в навколишнє середовище Союзу за останні 20 років значно зменшилися, надмірні викиди поживних речовин продовжують негативно впливати на якість повітря і води та екосистеми, створюючи суттєві проблеми для здоров'я людини. Зокрема, необхідно негайно зайнятися викидами аміаку у зв'язку з неефективною організацією використання добрив і неадекватним поводженням зі стічними водами з тим, щоб досягти подальших істотних скорочень викидів поживних речовин. Крім того, необхідно й надалі працювати над проблемами рентабельності, стійкості та ресурсоефективності управління циклом обігу поживних речовин, а також підвищувати ефективність використання добрив. Такі зусилля вимагають інвестицій у відповідні дослідження, а також вдосконалення послідовного виконання екологічного законодавства ЄС, пов'язаного з цими проблемами, посилення відповідних стандартів і розгляду циклу обігу поживних речовин (nutrient cycle) як частини більш цілісного підходу. Це створює зв'язки між чинними політичними рішеннями Союзу, що мають велике значення для вирішення проблем евтрофікації й надмірного викиду поживних речовин і дозволяє запобігти проникненню їх емісій в екологічні середовища.

Діяльність відповідно до Стратегії ЄС у сфері біорізноманіття з відновлення, щонайменше, 15% деградованих екосистем у Союзі й розширення використання Зеленої Інфраструктури¹ допоможе подолати фрагментацію землі. Така діяльність у поєднанні з повною імплементацією Директив про птахів і середовища існування, підтриманих Схемою пріоритетних дій (Prioritised Action Frameworks), сприятиме подальшому поліпшенню природного капіталу та еластичності екосистем і може надати рентабельні рішення для пом'якшення кліматичних змін, адаптації до них та організації управління ризиком у разі природних лих (disaster risk management). Тим часом зусилля держав – членів ЄС із картографування та оцінки екосистем і їх корисних властивостей покращать доступність даних, і, поряд з ініціативою «ніяких чистих збитків» («no net loss» initiative), запланованою у 2015 р., сприятиме підтримці запасів природного капіталу на багатьох рівнях. Інтеграція економічної цінності

¹ Інструмент для забезпечення екологічних, економічних і соціальних вигод за допомогою природних рішень, включаючи зелені зони, водні екосистеми та інші геоекологічні характеристики (властивості) в земних і морських сферах.

властивостей екосистеми в бухгалтерський облік і систему звітності на Союзному та національному рівні до 2020 р. дозволить значно поліпшити управління природним капіталом Союзу.

Висновки. Для того щоб захистити, зберегти й поліпшити природний капітал Союзу, ЕП 7 до 2020 р. має забезпечити досягнення таких результатів:

а) зменшення біорізноманіття й деградація властивостей екосистеми, включаючи те, що запилення будуть зупинені, екосистеми та їх властивості підтримані й принаймні 15% пошкоджених екосистем будуть відновлені;

б) вплив на транзитні, берегові та прісні води (включаючи поверхневі й ґрунтові) буде значно скорочено для досягнення, підтримки або поліпшення доброго статусу, встановленого Рамковою водною директивою;

в) вплив на морські води буде зменшено для досягнення або підтримки доброго екологічного статусу та належного стану прибережних зон відповідно до вимог Рамкової Директиви морської стратегії;

г) забруднення повітря та його вплив на екосистеми й біорізноманіття будуть ще більш скорочені з довгостроковою метою не допускати перевищення критичних навантажень і рівнів;

д) організація управління землею є стійкою, ґрунт адекватно захищено й відновлення забруднених ділянок на стадії швидкої реалізації;

е) цикл обігу поживних речовин (азот і фосфор) надійно управляється ресурсоефективним способом;

ж) лісове господарство життєздатне, ліси, їх біорізноманіття та властивості захищені і, наскільки можливо, поліпшені з підвищенням адаптованості лісів до змін клімату, пожеж, штормів, шкідників і хвороб.

Це насамперед вимагає:

1) невідкладної імплементації Стратегії ЄС із біорізноманіття для досягнення її цілей;

2) повної реалізації Проекту з охорони водних ресурсів Європи [22] з урахуванням особливих обставин держав-членів і забезпеченням досягнення цілей якості води, заснованими на джерелі (source-based), за допомогою політичних заходів;

3) термінового нарощування зусиль щодо забезпечення здорових рибних ресурсів, які відповідають Рибній політиці ЄС, Рамковій директиві морської стратегії і міжнародним зобов'язанням. Боротьба із забрудненням та встановлення загальносоюзної титульної мети щодо кількісного скорочення морського сміття підтримана заснованими на джерелі заходами з урахуванням морських стратегій, встановлених державами-членами. Завершення у складі Natura 2000 мережі охоронних морських сфер і забезпечення сталого управління прибережними зонами;

4) прийняття і реалізація Стратегії ЄС з адаптації до зміни клімату [23], включаючи поточну організацію адаптації до змін клімату в ключових ініціативах політики Союзу та його галузевих секторів;

5) підкріплення зусиль із досягнення повної відповідності законодавству ЄС про якість повітря і визначення стратегічних цілей і дій після 2020 р.;

6) подальших зусиль зі скорочення ерозії ґрунту і збагачення ґрунтів органічними речовинами, відновлення забруднених ділянок і підвищення інтеграції питань землекористування в координуванні прийняття рішень, що залучає всі відповідні рівні управління, з підтриманням заданих координат щодо ґрунту і землі як ресурсів і планових цілей у галузі охорони землі;

7) подальших кроків зі скорочення емісії азоту і фосфору, зокрема з міських і промислових стічних вод, використаних добрив, за допомогою кращого вихідного контролю (джерел) і відновлення відходів фосфору;

8) розвитку і впровадження оновленої Лісової стратегії Союзу, яка враховує численні потреби й корисні властивості лісів і сприяє посиленню стратегічного підходу до захисту і поліпшенню лісів, у тому числі за допомогою сталого лісового господарства;

9) поліпшення заходів Союзу з інформування громадськості, обізнаності та освіти у сфері екологічної політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Decision No 1386/2013/EU of the European Parliament and of the Council of 20 November 2013 on a General Union Environment Action Programme to 2020 'Living well, within the limits of our planet'. *OJL* 354. 2013. 28 грудня. С. 171–200.
2. European Council conclusions of 25 and 26 March 2010 (EUCO 7/10). URL: data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7-2010-INIT/en/pdf; European Council conclusions of 15 March 2010 (7536/10). COM(2011) 244 (EUCO 7/10). URL: data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7536-2010-INIT/en/pdf.
3. Council conclusions of 4 December 2008 (16852/08). URL: <https://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2016852%202008%20INIT>.
4. Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000. *OJL* 327. 2000. 22 грудня. С. 1.
5. Directive 2008/56/EC of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 establishing a framework for community action in the field of marine environmental policy (Marine Strategy Framework Directive). *OJL* 164. 2008. 25 червня. С. 19.
6. Council conclusions of 11 June 2012 (11186/12). COM (2011) 571. URL: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11186-2012-INIT/en/pdf>.
7. Resolution adopted by the General Assembly on 27 July 2012 [without reference to a Main Committee (A/66/L.56)] 66/288. The future we want. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_66_288.pdf.

8. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. COM (2010) 543. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0543:FIN:EN:PDF>.
9. Directive 2000/60/EC. *OJL* 327. 2000. 22 груд. С. 1.
10. Council Directive 91/271/EEC of 21 May 1991 concerning urban waste-water treatment. *OJL* 135. 1991. 30 трав. С. 40.
11. Council Directive 91/676/EEC of 12 December 1991 concerning the protection of waters against pollution caused by nitrates from agricultural sources. *OJL* 375. 1991. 31 грудня. С. 1.
12. Directive 2007/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2007 on the assessment and management of flood risks. *OJL* 288. 2007. 6 листоп. С. 27.
13. Directive 2008/105/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008 on environmental quality standards in the field of water policy, amending and subsequently repealing Council Directives 82/176/EEC, 83/513/EEC, 84/156/EEC, 84/491/EEC, 86/280/EEC and amending Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council. *OJL* 348. 2008. 24 грудня. С. 84.
14. Directive 2008/50/EC and Directive 2004/107/EC of the European Parliament and of the Council of 15 December 2004 relating to arsenic, cadmium, mercury, nickel and polycyclic aromatic hydrocarbons in ambient air. *OJL* 23. 2005. 26 січ. С. 3.
15. Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on the conservation of wild birds. *OJL* 20. 2010. 26 січ. С. 7; Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31992L0043>.
16. European Environment Agency Technical Report 12/2010.
17. Paragraph 14 of the European Council conclusions of 26 March 2010 (EUCO 7/10) states: “There is an urgent need to reverse continuing trends of biodiversity loss and ecosystem degradation. The European Council is committed to the long term biodiversity 2050 vision and the 2020 target set out in the Council’s conclusions of 15 March 2010”.
18. COM (2012) 673. URL: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/index.cfm?fuseaction=list&coteId=1&year=2012&number=673&language=EN>.
19. COM (2011) 144. URL: <https://www.eea.europa.eu/policy-documents/com-2011-144-roadmap-to>.
20. SWD (2012) 101. URL: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/?fuseaction=list&coteId=10102&year=2012&number=101&version=ALL&language=en>.
21. COM (2006) 232. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0232:FIN:EN:PDF>.
22. COM (2012) 673. URL: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/index.cfm?fuseaction=list&coteId=1&year=2012&number=673&language=EN>.
23. COM (2013) 216. URL: ec.europa.eu/transparency/regdoc/index.cfm?jsessionid=3EAB7C00BF4B14D59E2D411F4A3934A7.cfusion14601?fuseaction=list&n=10&adv=0&coteId=1&year=2013&number=216&version=F&dateFrom=&dateTo=&serviceId=&documentType=&title=&titleLanguage=&titleSearch=EXACT&sortBy=NUMBER&sortOrder=DESC.

REFERENCES

1. Decision No 1386/2013/EU of the European Parliament and of the Council of 20 November 2013 on a General Union Environment Action Programme to 2020 'Living well, within the limits of our planet'. (2013, December 28). *OJ L 354*, 171–200.
2. European Council conclusions of 25 and 26 March 2010 (EUCO 7/10). Retrieved from <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7-2010-INIT/en/pdf>; European Council conclusions of 15 March 2010 (7536/10). COM(2011) 244 (EUCO 7/10). Retrieved from <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7536-2010-INIT/en/pdf>
3. Council conclusions of 4 December 2008 (16852/08). Retrieved from <https://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2016852%202008%20INIT>.
4. Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000. (2000, December 22). *OJ L 327*, 1.
5. Directive 2008/56/EC of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 establishing a framework for community action in the field of marine environmental policy (Marine Strategy Framework Directive). (2008, June 25). *OJ L 164*, 19.
6. Council conclusions of 11 June 2012 (11186/12). COM (2011) 571. Retrieved from <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11186-2012-INIT/en/pdf>.
7. Resolution adopted by the General Assembly on 27 July 2012 [without reference to a Main Committee (A/66/L.56)] 66/288. The future we want. Retrieved from https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_66_288.pdf.
8. COM (2010) 543. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0543:FIN:EN:PDF>
9. Directive 2000/60/EC. (2000, December 22). *OJ L 327*, 1.
10. Council Directive 91/271/EEC of 21 May 1991 concerning urban waste-water treatment. (1991, May 30). *OJ L 135*, 40.
11. Council Directive 91/676/EEC of 12 December 1991 concerning the protection of waters against pollution caused by nitrates from agricultural sources. (1991, December 31). *OJ L 375*, 1.
12. Directive 2007/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2007 on the assessment and management of flood risks. (2007, November 06). *OJ L 288*, 27.
13. Directive 2008/105/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008 on environmental quality standards in the field of water policy, amending and subsequently repealing Council Directives 82/176/EEC, 83/513/EEC, 84/156/EEC, 84/491/EEC, 86/280/EEC and amending Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council. (2008, December 24). *OJ L 348*, 84.
14. Directive 2008/50/EC and Directive 2004/107/EC of the European Parliament and of the Council of 15 December 2004 relating to arsenic, cadmium, mercury, nickel and polycyclic aromatic hydrocarbons in ambient air. (2005, January 26). *OJ L 23*, 3.
15. Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on the conservation of wild birds. (2010, January 26). *OJ L 20*, 7; Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of

wild fauna and flora. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31992L0043>.

16. European Environment Agency Technical Report 12/2010.
17. Paragraph 14 of the European Council conclusions of 26 March 2010 (EUCO 7/10) states: «There is an urgent need to reverse continuing trends of biodiversity loss and ecosystem degradation. The European Council is committed to the long term biodiversity 2050 vision and the 2020 target set out in the Council's conclusions of 15 March 2010».
18. COM (2012) 673. Retrieved from <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/index.cfm?fuseaction=list&coteId=1&year=2012&number=673&language=EN>
19. COM (2011) 144. Retrieved from <https://www.eea.europa.eu/policy-documents/com-2011-144-roadmap-to>
20. SWD (2012) 101. Retrieved from <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/?fuseaction=list&coteId=10102&year=2012&number=101&version=ALL&language=en>
21. COM (2006) 232. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0232:FIN:EN:PDF>
22. COM (2012) 673. Retrieved from <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/index.cfm?fuseaction=list&coteId=1&year=2012&number=673&language=EN>
23. COM (2013) 216. Retrieved from ec.europa.eu/transparency/regdoc/index.cfm;jsessionid=3EAB7C00BF4B14D59E2D411F4A3934A7.cfusion14601?fuseaction=list&n=10&adv=0&coteId=1&year=2013&number=216&version=F&dateFrom=&dateTo=&serviceId=&documentType=&title=&titleLanguage=&titleSearch=EXACT&sortBy=NUMBER&sortOrder=DESC

Стаття надійшла до редакції 10.01.2020 р.

Стаття пройшла рецензування 06.02.2020 р.

Стаття рекомендована до опублікування 21.02.2020 р.

А. П. ГЕТЬМАН

доктор юридических наук, професор, академик НАПрН України, проректор по науковій роботі, Национальний юридический университет имени Ярослава Мудрого, Україна, г. Харьков

В. И. ЛОЗО

доктор юридических наук, професор, Национальний педагогический университет имени Григория Сковороды, Україна, г. Харьков

ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ЗАЩИТЫ, СОХРАНЕНИЯ И УЛУЧШЕНИЯ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ В СЕДЬМОЙ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ПРОГРАММЕ ЕС

В статье проанализированы правовые основы Седьмой Экологической программы ЕС по вопросам защиты, сохранения и улучшения природных ресурсов. Определена парадигма структуры ЭП 7, которая заключается в том, что первое направле-

ние – «природный капитал» – представляет собой нерукотворные основы и главные составляющие космоса, в которые человеку необходимо вписываться как его творению. Второе – «ресурсоэффективная экономика» – творческий потенциал, сфера и диапазон возможного (не необходимого и не случайного) для обустройства цивилизации. Третье направление – «здоровая среда для здоровых людей» – определяет условия нормальной жизнедеятельности самого человека и его сохранения как вида жизни на планете.

Ключевые слова: правовые основы, природные ресурсы, природный капитал, ресурсоэффективная экономика, здоровая среда для здоровых людей.

A. P. GETMAN

Doctor of Law, Full Professor, Member of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Pro-Rector for Scientific Work, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv

V. I. LOZO

Doctor of Legal Sciences, Professor, Gregory Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ukraine, Kharkiv

THE LEGAL FOUNDATIONS OF THE EU 7TH ENVIRONMENTAL PROGRAM (7TH EP) ON THE PROTECTION, CONSERVATION AND IMPROVEMENT OF NATURAL RESOURCES

Problem setting. The EU 7th Environmental Program (7th EP) (2014-2020) was adopted a little later than expected in the context of the 2008 crisis. It has been left out of due regard by legal researchers. However, environmental action programs have been at the center of environmental policy EU since 1973, which determined the relevance of this article.

Paper main body. The article analyzes the legal foundations of the EU 7th Environmental Program (7th EP) on the protection, conservation and improvement of natural resources. The paradigm of the structure of EP 7 is defined, which consists in the fact that the first direction – «natural capital» – represents the miraculous foundations and the main components of the cosmos, into which a person needs to fit in as his creation. The second – «resource-efficient economy» – creativity, scope and range of possible (not necessary and not accidental) for the arrangement of civilization. The third area – «safeguarding people's health» – defines the conditions for the normal life of a person himself and his preservation as a type of life on the planet.

Conclusion of the research. It is concluded that the implementation of EP 7 by 2020 should ensure the achievement of the following results: reduction of biodiversity and

degradation of ecosystem properties; a significant reduction in the impact on transit, coastal, and sea waters in order to achieve and maintain their good environmental status in accordance with the requirements of the Framework Directive on the Marine Strategy; reduction of air pollution and its impact on ecosystems and biodiversity in order to prevent exceeding the level of critical loads; achieving stabilization of land protection, soil protection and restoration of contaminated sites; ensuring reliable turnover of nutrients (nitrogen and phosphorus); ensuring the protection and vitality of forests, their biodiversity, adaptation to climate change, fires, storms, pests and diseases.

Short Abstract for the article

This article explores the legal foundations of the EU 7th Environmental Program (7th EP) on the protection, conservation and improvement of natural resources. The paradigm of the structure of the 7th EP is defined.

Key words: legal basis, Natural resources, natural capital, resource-efficient economy, safeguarding people's health.

Article details:

Received: 10 January 2020

Revised: 06 February 2020

Accepted: 21 February 2020

Рекомендоване цитування: Гетьман А. П., Лозо В. І. Правові засади захисту, збереження та поліпшення природних ресурсів у Сьомій Екологічній програмі ЄС. *Економічна теорія та право*. 2020. №1 (40). С. 98–112.

DOI: 10.31359/2411-5584-2020-40-1-98.

Suggested Citation: Getman, A. P., & Lozo, V. I. (2020). Pravovi zasady zakhystu, zberezhennia ta polipshennia pryrodnykh resursiv u Somii Ekolohichnii prohrami YeS [The legal foundations of the EU 7th Environmental Program (7th EP) on the protection, conservation and improvement of natural resources]. *Ekonomichna teoriia ta pravo – Economic Theory and Law*, 1 (40), 98–112. DOI: 10.31359/2411-5584-2020-40-1-98.